

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnieku savienības, Latvijas Zinātnes padomes un Latvijas Zinātņu akadēmijas laikraksts

10 (94)

1995. gada maijs

APSPRIEŽ «RADIO UN TV LIKUMU»

4. maijā notika Latvijas Zinātnieku savienības padomes sēde. Kā zināms, līdz 22. maijam pagarināts jaunās padomes vēlēšanu termiņš, tādēļ pagaidām darbu vēl turpina iepriekšējā padome. Šajā sēdē bija uzaiņināti arī jaunās padomes locekļu kandidāti.

Par elektronisko masu informācijas līdzekļu likumprojektu un ar to saistītajām kolīzijām informēja ILMĀRS SLAIÐIŅŠ. Galvenās atšķirības starp tā saucamajiem Inkena un Rugātes variantiem ir tās, vai Latvijas radio un televīzija turpmāk paliks stingrā valsts kontrolē, proti, to vadīs Saeimas apstiprināta un lielā mērā arī veidota un, protams, arī kontrolēta padome, vai, līdzīgi rietumvalstu paraugam, — sabiedriska organizācija, no kultūras un zinātnes darbiniekiem izveidota padome. Elektroniskie masu informācijas līdzekļi tur nekalpo vienas valdošās partijas vai valdības interesēs, bet dod tikai informāciju, pie tam atvēlot vienādā mērā vārdu visiem sabiedriskajiem spēkiem, un tauta pati formē savus uzskatus. No tā ir atkarīgs arī finansējums. Līdz šim pie mums šie informācijas līdzekļi bija pilnībā valsts finansēti un, kas maksā, tas pasūta mūziku, proti, vienmēr bija iespējams par nepaklausību «sodīt ar rubli». Citās valstīs pastāv abonentu maksas, kas pie mums, vismaz tuvākajā laikā, būtu pārāk liels slogs iedzīvotājiem, jo tieši maznodrošinātajiem radio un televīzija ir vienīgā saikne ar pasauli. Alternatīvā, t. s. Rugātes projekta autori piedāvā elektroniskos masu informācijas līdzekļus finansēt ar fiksētu budžeta daļu, teiksim — 1% no budžeta. Viņiem oponenti, ka arī izglītība, medicīna, zinātne utt. gribēs fiksētu budžeta daļu, taču radio un televīzija apkalpo GAN izglītības, GAN medicīnas utt. darbiniekus, tas ir liels spēks sabiedriskās domas ietekmēšanai. Likumprojekts ir publicēts 31. martā «Latvijas Vēstnesī» un tuvojas savam finišam. Zēl, ka sabiedriskā vīziena piekritēju Saeimas deputātu vidū ir stipri maz, jo daudzi ir personīgi ieinteresēti — vai nu saistīti ar kādiem politiskiem spēkiem, vai privātajām komercstacijām.

Daudzus klausītājus interesēja tieši šīs attiecības ar privātajām stacijām un kā tās tiek veidotas civilizētās demokrātiskās valstīs. Izrādās, ka tur nebūt nevalda tāda visatļautība, kur visu noteiktu tikai «pasūtītāja»

maka biežums. Izņemot Vāciju, visur citur privātstaciju darbība tiek kontrolēta tādā veidā, ka tiek pieprasīta maksimāla atklātība — kas ir īpašnieki, cik kuram akciju pieder, vai vēl ir akcijas arī citās stacijās un firmās utt. Valsts ir ieinteresēta, lai staciju būtu pēc iespējas vairāk un ar plašāku spektru, daudzveidīgākas. Francijā pat ir valsts līmenī izveidots fonds, kurā lielās komercstacijas iemaksā zināmas summas mazo un lokālo raidstaciju attīstīšanai.

Par izglītības darbinieku problēmām, galvenokārt saistībā ar skolām, informēja LIZDA pārstāvji ASTRĪDA HARBACEVIČA un AGRIS OLMANIS. Viņi runāja, tā sakot, par dotu tēmu, bet zinātnes pārstāvji bija sagatavojušies vairāk dzirdēt par to, kā turpmāk varētu sadarboties LIZDA ar Latvijas Zinātnieku savienību. LIZDA pārstāvji izteica iespēju šādu sadarbību veidot, piemēram, uz statistikas materiālu apstrādes un analīzes bāzes, jo pašai arodbiedrībai štata darbinieku ir par maz, lai veiktu šādas analīzes. Tika atzīts, ka līdz šim nav bijusi norma sadarbība starp zinātniekiem un arodbiedrību. Darbu galvenokārt veikusi LZA Arodorganizāciju padome, bet tā aptver tikai akadēmijas bijušos institūtus.

Par Maznodrošināto politisko apvienību un tās pirmvēlēšanu aktivitātēm stāstīja BAIBA PELSE.

Z. K.

LZS padomes paziņojums

LZS padome uzskata, ka likumam «Par elektroniskajiem masu sabiedrības saziņas līdzekļiem» jānodrošina no valsts institūcijām neatkarīga, sabiedrības kontrolēta radio un televīzijas padomes veidošana.

LZS padome pieprasa atlikt šī likuma izskatīšanu Saeimā līdz tā apspriešanai plašās sabiedrības aprindās.

LZS padome

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS SĒDE
notiks PIEKTDIEN, 1995. GADA 26. MAIJĀ
plkst. 14.00

Latvijas Zinātņu akadēmijas sēžu zālē
(Rīgā, Turgeņeva ielā 19, 2. st.)

Tēma:

PAR PĒTĪJUMIEM «LETONIKĀ»
(pirmā sēde)

LZA īstenais loceklis J. STRADIŅŠ

— par jēdzienu «Letonika» un tā saturu

LZA goda loceklis J. GRAUDONIS

— par arheoloģiju kā «Letonikas» daļu

LZA īstenais loceklis S. CIMERMANIS

— par «Letonikas» etnogrāfiskajiem aspektiem
Diskusija

Atgādinājums

Atgādinām, ka dokumentu iesniegšanas termiņš Latvijas Zinātņu akadēmijas jauno locekļu vēlēšanām ir līdz š. g. 1. jūnijam. (Skat. «Zinātnes Vēstnesis» š. g. nr. 7)

LZA Prezidija sekretariāts

Konkurss

LZA Kodolpētniecības centrs izsludina
konkursu uz centra direktora vietu

Dokumentus iesniegt līdz š. g. 20. jūnijam
Kodolpētniecības centra zinātniskajam
sekretāram

LV 2169 Salaspilī, Miera ielā 31, tel. 945840

LZS III KONFERENCES (KONGRESA) DEBATES

J. Bojārs. Iemesls, kādēļ zinātne ir tādā stāvoklī, ir tas, ka sagrauta materiālā bāze. Lauksaimniecība ir pilnīgi iznīcināta, tādā pašā stāvoklī ir rūpniecība, tādēļ nav naudas izglītībai, kultūrai, zinātnē, pensijām, medicīnai. Mums jāpieradina valdība pie domas, ka galvenais ekspertīzes centrs Latvijā ir šeit un jebkurš projekts obligāti jāekspertē. Pašlaik valda uzskats, ka Latvijā visi ir muļķi un visi rietumnieki ir gudrāki. Rezultāts ir loģisks — rietumnieki projektus vērtē pēc saviem kritērijiem. Latvijā sāk veidoties par Honkongu un Latvijā visi ir muļķi un visi rietumnieki ir gudrāki. Rezultāts ir loģisks — rietumnieki projektus vērtē pēc saviem kritērijiem. Latvijā sāk veidoties par Honkongu un Latvijā visi ir muļķi un visi rietumnieki ir gudrāki.

J. Bojārs pieminēja gadījumu ar ēku Strēlnieku ielā, kura bijusi apsoltā viņa institūtam, viņš tajā ielaidis zviedrus it kā vienā spārnā, bet tie paņēmuši visu ēku un rekonstruējuši par Sorosa fonda līdzekļiem. Mums nāk uz kakla konkurējošas augstskolas, kas ir liels smadzeņu sūknis, jo laba daļa beidzēju aizies strādāt ārzemju struktūrās Latvijā vai aizbrauks prom. Sorosa fonda Latvijā taisa konkurējošu juridisko fakultāti un arī starptautisko attiecību institūtu.

J. Bojārs uzstājās proletariāta vārdā, jo profesors saņem vidējo algu Latvijā. Jaunieši par tādu algu neņem stāties aspirantūrā, nav motivācijas. Izeja no visām nelaimēm — Saeimā balsot par kreiso bloku.

J. Vaivads. Zinātniekiem jāpalīdz valdībai veidot Latvijas nākotnes stratēģiju. Jāparāda tās pamatietīmes, kas ir objektīvas un nav atkarīgas no viena vai otra spārna valdības. Valdība var tās tikai sekmēt vai bremzēt. Zinātnieku savienības lomu J. Vaivads redz zinātnieka kā personības vietas sabiedrībā popularizēšanā un uzturēšanā. Savienību interesē visas zinātniskās sabiedrības uzdevumi kopumā, zinātnes un valsts dialogs. Tas attiecas arī uz jaunu likumu izstrādāšanu. Pašlaik zinātnieku un valsts attiecības regulē trīs likumi — likums par zinātnisko darbību un divi likumprojekti — izglītības un augstākās izglītības likumprojekts.

Runājot par budžetu, J. Vaivads uzskatīja, ka smagākā krīze bijusi 1993. gadā, pēdējos divos gados jau mazliet rāpjamies no krīzes laukā. Par savas ministrijas sasniegumu J. Vaivads pieminēja to, ka LZP vairs pati ar saviem ekspertiem nevar sadalīt sev budžeta līdzekļus. Par vienu no perspektīvākajām zinātniskās

darbības formām J. Vaivads uzskatīja tehnoloģiskos centrus, jo pagājušā gada rudenī tādā, pēc skaita otrais, nodibināts Salaspilī.

To, ka zinātnieku vairums strādā uz pusslodzi un saņem pusalgu, tādēļ ir spiesti strādāt 3—4 vietās, J. Vaivads uzskata par neizbēgamu, kamēr nebūs atdzimis ražošanas. Tad varēs nodrošināt zinātniekus ar lielākām algām. Pašlaik jāpriecejas, ka pieaug pieprasījums individuālajā sektorā, kur maksā lielas algas.

Zinātnes galvenais uzdevums ir jaunas zināšanas, jauni cilvēki, kas nes šīs zināšanas tālāk, tad arī būs jaunas tehnoloģijas un jauni ražojumi.

J. Vaivads jautāja, vai Zinātnieku savienība var izanalizēt Starptautiskā valūtas fonda un Latvijas valdības sadarbību? Tas, protams, saistās ar informācijas iegūšanu. Ministri uzskatīja, ka Zinātnieku savienībai vajadzētu regulāri saņemt no valdības informāciju un tad pašai lemt, kādos gadījumos to pieņemt zināšanai un kādos iejaukties.

J. Freimanis. Viņš sāka ar divām, kā pats teica, anekdotēm. Pirmā — LZS ir radījusi Latvijas Zinātnes padomi un caur to palīdzēja uzspriecināt veco zinātnes sistēmu. Otrā — LZS ir savu padarījusi un tai jāiet. Neapšaubāmi, ka LZP ir LZS bērns, un tā ir atbildīga par to, kāds šis bērns ir izaudzis. Kopš 1990. gada apstākļi ir ļoti mainījušies. Toreiz bija liela ZA centralizācija, tagad tā strādā pavisam citā klimatā. Arī IZM pārveidojusies par institūciju, kas cenšas ierobežot LZP tiesības, kaut vai tādējādi, ka visi rēķini no LZP jāšūta caur ministriju, kur tos kārtoti viena braša grāmatvede. J. Freimanis domā, ka LZS jāķeras pie darba vēlreiz un jāaudzina pašai savs bērns. LZS «nišu» J. Freimanis redz atbildībā par zinātnes organizācijas mehānismu, tai jābūt efektīvam pretspāram ierēdnieciskumam. LZS jāņem savās rokās izglītības un zinātnes integrācijas praktiskā puse, jo līdz šim ir bijusi tikai plāpāšana. Drīz vajadzēs jaunus kolēģus mūsu vietā, nevis blakus.

J. Freimanis uzskatīja, ka jaunajai LZS padomei jā sagatavo savas darbības vadlīnijas priekšlikumu veidā un jāiesniedz MK. Tāpat J. Freimanis uzskatīja, ka zinātniekiem ir jāiet politikā un nevajag kaunēties, ka viņi tur būs zinātnes lobiji. Tiem ir jābūt. Kaut arī zinātnieku Godmaņa un Vaivada valdīšanas laikā zinātne sabruka, tomēr tas ir jādara, jo cita ceļa nav. Nogaidīšanas laiks ir beidzies.

A. Kapenieks. Jāstrādā pie zinātnes likuma pilnveidošanas. Runātais kā līdzvērtīgs nosauca grantu finansētos, valsts institūciju pasūtītos un nacionālos pē-

tījumus. Ja neviens neapšauba humanitāro pētījumu nepieciešamību, tad praktisko pētījumu finansējuma pamatojums būtu, lai pētījuma rezultātā rastos jaunas darba vietas. Jātiek tādās nozarēs, kur nauda apgrozās. Kā piemēru A. Kapenieks min mūsu kokmateriālu eksportu. Ja koksni vispirms izžāvētu, tā kļūtu divas reizes dārgāka. Ja mūsu zinātnieki neizdara šādus pētījumus, tad divas reizes mazāk naudas ir skolām, zinātnē u. c. Šogad no firgas orientētajiem pētījumiem finansēti divi, kas saistīti ar siltuma taupīšanu ēkās. Tos veiks cilvēki, kas agrāk pārvaldīja raķešu un kosmisko tehniku. Grantu sistēmas laikā šie cilvēki nesāņemtu finansējumu. Tagad jārunā firgas ekonomikas vadlīnī, arī nosakot prioritātes. Jāklaušas, ko visriņķī un visapkārt cilvēki runā, un tad pamazām jānosaka, kam būtu jābūt prioritāte. Tādu ceļu gājusi Taivāna. LZS vajadzētu iesaistīties šādā prioritāšu noteikšanas procesā. Atzīstot, ka ministrijās valda pilnīga neinformētība par to, kas notiek zinātnē, A. Kapenieks aicināja novērst informācijas trūkumu. Tam nepieciešams īpašs serviss. Iespējams, ka no dažām ministrijām varētu dabūt līdzekļus, ja tās sākumā «iebarotu» par velti. A. Kapenieks uzteica LU Matemātikas un informātikas institūtu par to, ka tas vestibilā atvēris studentiem bezmaksas pieeju datoriklim. Svarīga ir uzdevumu formulēšana — ministrijām u. c. piedāvāt savus pakalpojumus tā, lai tās būtu ieinteresētas tos izmantot.

J. Avotiņš. Runātais informēja, ka likumprojekts par augstāko izglītību ir ievadīts E — tīklā un ar to katrs var iepazīties. Likums ir nokavēts, tam bija jābūt jau pirms trim gadiem, tad visi pārējie likumi būtu tam pakārtoti. Toreiz Latvija bija tikai vienas augstskolas satversme, tagad to ir 14, no tām 12 — ar likuma spēku. Vēl ir izglītības likums un likums par zinātnisko darbību. Tie visi jānosaka ar jauno likumprojektu. Pastāv divas galējības — reformatoriskums, kurš augšminēto iemeslu dēļ praktiski nav realizējams, un otra galējība — likums par augstskolām vispār nav vajadzīgs, jo visi likumi jau ir. Vajadzīgi tikai regulējoši dokumenti. Taču neaizpildītajā starpposmā ir liela nesakārtotība. Tā, piemēram, ļoti brīvi var atvērt visdažādākās privātas augstskolas un tikai pēc tam skatās, vai vajadzēja to darīt vai ne. Tāpat tāds kuriozs, ka pie Aviācijas universitātes ir atvērta astroloģijas fakultāte.

R. Bebre. Runātais atgādināja, ka turpinās arī izglītības likuma apspriešana. Kad viņa aiznesusi savus priekšlikumus uz departamentu, viņai jautāji — ko tad jūs gribāt audzināt šī likuma darbības rezultātā?
Turpinājums 2. lpp.

LZS III KONFERENCE (KONGRESS)

DEBATES

Turpinājums no 1. lpp.

Skrūvēti vai disidentu? Profams, jebkurai varai izdevīgākas ir skrūvētes. Pēc tam tika taisīts otrs likumprojekta variants, bet plašākā sabiedrība tā arī nezina, kā tās skrūvētes paredzēts skrūvēt.

Nesen Zinātņu akadēmijā apsprieda Rīgas attīstības plāna projektu. Kaut arī vārdos mēs visi esam par latvisku identitāti, tomēr praksē redzam, ka viss tiek atstāts tirgus ekonomikas regulēšanai, un kas spēlē mūziku firgū, to mēs zinām. Pasaulē jau ir izstrādātas līdzsvarotas attīstības koncepcijas, par to varēja lasīt «Zinātnes Vēstnesī», taču mūsu stratēģiskajos plānos, arī Rīgas attīstības plānā, tas nav nemts vērs.

A. Brāzma. Runātājs oponentē J. Graudona vēstulei par zinātnieku sociālo aizsardzību. Vai, runājot par zinātnieku sociālās aizsardzības nepieciešamību, mēs paši sevi nenostādām neveiksmīnieku lomā? Aizsargāties pret ko? Pret jauniem spēkiem, sliktu vadību? Vai tas nenozīmē — pret skolotājiem, pensionāriem, kuriem kaut ko nemsim nost. Vajadzētu zinātnieka prestižu sabiedrībā pacelt tik augstu, lai mums dotu bez cīņām. Tam nepieciešams nākamajā gadā panākt no Zinātnes padomes noteiktus budžeta līdzekļus zinātnes popularizēšanai. Ierosina izsludināt atklātu projektu konkursu par zinātnes popularizēšanu.

K. Lūsis. Runājot par zinātnes un augstākās izglītības integrāciju — vai Latvija varēs atvēlēt tik daudz līdzekļu, lai uzturētu divas autonomas struktūras? Dublējas ķīmiki, biologi, vēsturnieki u. t. t. Kad LZS dibinājās, bija doma veidot zinātnes modeli pēc Eiropas parauga, kur centrā ir universitāte, kas nodrošina paaudžu pēctecību un skolu principu. Mēs sadūrāmies ar akadēmiskās elites nevēlēšanos no vienas puses un universitāšu kafedru bažām no pārkarotāšanās no otras puses. Līdz ar to viss palika tikai runāšanai. Runātājs pievienojās tiem, kas ierosina līdzekļus nedalīt. K. Lūsis satrauc fakts, ka tehniskajās augstskolās samazinās humanitāro priekšmetu bloks. Jo vairāk humanitāri ir izglītota personība, jo lielākas tai ir iespējas konkurēt pasaulē. Mēs, savukārt, izvēlamies šauru faktu apguvi un specializēšanos, nevis plašu universitātes profilu. Pasaulē arī tehnisko specialitāšu studentiem lasa Kanta filozofiju, Dostojevska ētiku un XX gadsimta teātri.

Strādājot tehniska profila augstskolā (LLU), runātājam nācies vērot, kā tiek pasniegts dabaszinātņu bloks. Zinātni pasniedz nevis ar mērķi rosināt domu, bet kā pielietojamu specialitāti, šauri praktiski, līdz ar to netiek veidots kopējs priekšstats par procesiem dabā un sabiedrībā.

Izglītības reforma augstskolām dod iespēju sagatavot bakalaurus, maģistrus un doktorus, bet doktoranti maz redz dzīvu zinātnieku, maz tiek iesaistīti zinātnes procesā, jo augstskolās tam nav materiālās bāzes. Eiropas pieredze liecina, ka vismodernākais tehniskais un bibliotēku bruņojums ir tieši universitātēs. Tur strādā arī modernākie ideju ģeneratori.

J. Dzelve. Visiem spēkiem jābalsta augstskolas. Līdzās fundamentālajai zinātnē jāveido lietišķie virzieni, negaidot, kad valdība kaut ko pasūtīs. Izņemot savu pieredzi un sakarus, jāveido jauni ražošanas virzieni, jāattīsta esošie, jāmeklē sakari ārzemēs. Zinātnieki varētu iesaistīties konkrētās sarunās starp valdību un izpildītājiem. Piemēram, sabiedrībā par kādu jautājumu notiek diskusija, augstskola liek priekšā savu plānu, to 2—3 mēnešus apspriež un tad noslēdz līgumu. J. Dzelve

me tiem, kas sūkstījās par asistentu zemo kategoriju (13.) un līdz ar to arī atbilstoši mazo algu, atgādināja, ka šo kategoriju pieprasīja pati LZP un valdība to tikai apstiprināja. Tāpat runātājs aicināja izveidot augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas kritērijus.

J. Gedrovics. Runātājs piemin tādu šajā diskusijā neskatu tematu kā zinātnieku un skola, zinātnieka ieešanu izglītībā. No vienas puses, skolā trūkst šādu zināšanu, no otras — zinātniekam nav pedagoģisko iemaņu, skolā viņu pieņem, jo trūkst skolotāju. J. Gedrovics redz citu ceļu, kā lietderīgāk skolā izmantot zinātniekus. Vispirms tas ir «Draudzīgais aicinājums» — zinātnieki varētu savām skolām dāvināt grāmatas. Pašlaik skolās gadā grāmatu iegādei bibliotēkai atvēlēti Ls 2,—. Tāpat varam iegriezties savās skolās, parunāt ar attiecīgā priekšmeta skolotājiem un ieinteresētiem audzēkņiem. Derīga būtu zinātnieku līdzdalība mācību programmu sastādīšanā, jo skolotāji domā zināmos šablonos. Mums nav savu mācību grāmatu. Kāds atradis labu grāmatu Zviedrijā, to lokalizējis latviešu valodā. Kāds citi savā priekšmetā atradis grāmatu Anglijā u. t. t. Bet neviens tā arī nezina, ko tad vajag šodienas Latvijas vidusskolēniem, kurš pēc dažiem gadiem pretendēs uz augstskolu! J. Gedrovics runāja par Valmieras augstskolas projektu. Tā būs reģionāla augstskola, kādas mums līdz šim vēl nav bijušas. Varbūt, kā zinātniekiem jāveic ekspertīze, ko tad īsti mūsu apstākļos nozīmē reģionāla augstskola, ja mums jau ir 13 reģistrētas augstskolas.

T. Purītis. Jaunā paaudze nenāk uz zinātni. Kad doktorantūrā maksāja Ls 20,— stipendiju, viņa doktorants izturēja pus gadu un aizgāja. Arī par Ls 80,— vienlīga saka — mums kabatas nauda nav vajadzīga. Ne tikai mācībspēki, arī studenti ir spiesti piestrādāt. Pēc runātāja domām, studentiem jāpaceļ stipendija līdz tādām līmenim, lai ar to varētu izdzīvot. Arī kredītēt studentu var tikai tad, ja viņam ir perspektīva kredītu atdot. Bezdarbnieks kredītu atdot nevarēs. Tādēļ kredītēt var tos virzienus, pēc kuriem ir pieprasījums. Purīša kungs ir uzrakstījis rezolūciju, kurā ierosina atcelt vecuma cenzu tiem, kuri strādā praktisku zinātnes darbu.

V. Zariņš. Zinātnieki ir krīzes punktu pārvarējuši. Cilvēki nāk atpakaļ zinātnē. Zinātniekiem jāprot aizstāvēt savas intereses nevis kā šaurai kastai, bet kā svarīgai sociālai grupai. V. Zariņam ir kauns, ka zinātnieki nereaģēja uz skolotāju streiku, lai saglabātu izglītības līmeni Latvijā. Ja nebūs skolotāju, tad par Latvijas zinātni perspektīvā nebūs ko runāt. Kādu svaru bumbu mēs katrs uzliksim uz svariem, tādi tie būs. V. Zariņš neaicināja visus zinātniekus stāties vienā partijā, bet paturēt tomēr prātā Latvijas inteliģences vienotību.

Vēl izskanēja aicinājums pie LZS nodibināt Latvijas konsultatīvo ekspertu centru. Katrs Zinātnieku savienības biedrs iesniegtu mazu anotāciju par savu darbības lauku, to visu ievadītu datorā un rūpētos par pieklājīgu reklāmu — kuros jautājumos var griezties LZS pēc ekspertīzes. Šāda ekspertu grupa varētu pastāvēt pat uz pašfinansēšanas principa. Tas varētu būt viens no nākamās LZS padomes darbības virzieniem.

P. S. Pēc pagājušā «Z. V.» numura iznākšanas pievārtība J. Štrauhmanis un teica, ka viņa kandidatūru LZS padomei izvirzījis G. Daija, nevis viņš pats. Žēl, ka esam kļūdījušies. Vismaz viens cilvēks būtu publiski apliecinājis gatavību darīt darbu, kurš nedod ne naudu, ne slavu.

LĒMUMS

LZS konference, noklausījies LZS padomes pārskatu par darbu no II kongresa līdz III konferencei (kongresam), LZS darbu vērtē pozitīvi. Pārskata posmā LZS veikusi nozīmīgu darbu zinātnes attīstības koncepcijas un Zinātnes likuma izstrādē (kopā ar LZA), kā arī Augstākās izglītības likumprojekta apspriešanā. Apstiprināti arī citi svarīgi jautājumi, kā svarīgu valsts projektu ekspertīze un Latvijas ekonomiskās attīstības koncepcija.

Lai veicinātu Latvijas zinātnes attīstību un uzlabotu zinātnieku sociālo stāvokli, Latvijas zinātnieku savienība turpmākajam darbam izvirza šādus uzdevumus:

1. LZS domei un valdei jārosina visu Latvijas zinātnes nozaru zinātnieki aktīvai sabiedriskai darbībai, jo bez tās nevar celt zinātnes prestižu ne sabiedrībā, ne Latvijas Republikas valdošās aprindās.

2. Visu nozaru zinātniekiem aktīvi jāieklaujas savas nozares popularizēšanas darbā, izmantojot presi, radio, televīziju, izdodot populārzinātniskas grāmatas, lai plaša sabiedrība zinātu, ko zinātnieki dara un ko atklājuši.

3. Latvijas zinātnieki ir gatavi piedalīties ilgtermiņa zinātnisko programmu izstrādāšanā. Latvijas Zinātnieku savienībai jākontaktojas ar visu līmeņu valsts vadības struktūrām, lai zinātniekus iekļautu dažādu jautājumu un projektu ekspertu grupās. Pieaicinātie ārzemju eksperti nepazīst vietējos apstākļus, var būt arī neob-

jektīvi un tā kaitēt Latvijas nacionālajām interesēm.

4. Latvijas Zinātnieku savienībai jāklūst par zinātnieku sociālā nodrošinājuma sargu:

a) jāpanāk, lai valdības noteiktās minimālās zinātnieku algas nebūtu zemākas par valsts civildienesta darbinieku algām, kādas noteiktas ierēdņiem ar augstāko izglītību līdzīgā amatu kvalifikācijas kategorijā;

b) ja pensijas vecumu sasniegušie zinātnieki turpina strādāt, viņiem izmaksājama pilnā apjomā darba alga un pensija; Zinātnes un izglītības likumā nav jāparedz vecuma cenzus zinātniskajam un pedagoģiskajam personālam;

c) pensionētiem zinātniekiem jānodrošina iespēja viņu spēju robežās strādāt un saņemt atlīdzību par faktiski padarīto;

d) strādājošiem zinātniekiem jānosaka visas tās pašas piemaksas, kādas noteiktas likumā par valsts civildienesta ierēdņiem;

e) cīņā par darba samaksu un sociālo nodrošinājumu Latvijas Zinātnieku savienībai nepieciešama solidaritāte un sadarbība ar citām radošajām savienībām un izglītības darbiniekiem.

5. Biežāk rīkojami semināri un konferences, lai tiktos ar politisko partiju un sabiedrības informācijas līdzekļu pārstāvjiem, lai kopīgi risinātu Latvijai aktuālas ekonomikas, politikas un kultūras problēmas.

Rīgā, 1995. 04. 22.

REZOLŪCIJA

Līdz ar rūpniecības un citu tautas saimniecības nozaru sabrukumu ir krasi samazinājies pieprasījums pēc zinātnes. Valsts finansējums zinātnē ir niecīgs. Vidējo gadagājumu zinātnieki un pedagogi aiziet strādāt uz ārzemēm, pāriet darbā uz biznesa struktūrām vai citām sfērām. Šai tendencei seko arī doktoranti, maģistranti, kā arī bakalauratūras studenti, jo stipendijas ir pārāk mazas, lai izdzīvotu. Pie tam studijas beidzot nav cerību uz labi atalgotu darbu.

Lai novērstu šādu nevēlamu situācijas attīstību, nepieciešams jau sākot ar nākošo 1995./96. mācību gadu:

1) vismaz divkārtot stipendijas augstskolu studentiem, nosakot minimālās stipendijas bakalauratūras studentiem Ls 40,—, maģistrantiem Ls 60,—, doktorantiem Ls 80,— mēnesī, attiecīgi paaugstinot arī pedagoģisko un zinātnisko darbinieku atalgojumu un finansējumu;

2) studentu kreditēšanu stipendijas apmērā paredzēt tikai tām specialitātēm, pēc kurām pašlaik ir liels pieprasījums, ir liels atalgojums un ir liels reflektantu skaits (ekonomikas u. c.);

3) zinātnes, izglītības un augstskolu likumā nav jāparedz vecuma cenzus zinātniskajam un pedagoģiskajam personālam.

VARTBURGAS BIEDRĪBAS 3. KONFERENCE ŠLĒSVIGĀ

Centrālās un Austrumeiropas viduslaiku piļu pētnieki no 1995. g. 23. līdz 25. martam bija pulcējušies Vācijas ziemeļos, nelielajā piekrastes pilsētiņā Šlēsvigā, kur notika Vartburgas biedrības 3. konference. Vartburgas biedrība izveidota nesen — 1992. g. nogalē, lai veicinātu Vācijas un tās kaimiņzemju piļu izpēti un zinātnieku kontaktus. Savu nosaukumu līdzīgi kā vairākas citas Eiropas piļu pētnieku apvienības tā ieguvusi pēc biedrības mājvietas Vartburgas pils. Enerģiskais priekšsēdētājs, Nirnbergas ģermāņu nacionālā muzeja ģenerāldirektors Dr. phil. G. Ulrihs Grosmans ik pavasarī organizē šādas zinātniskas konferences. Šogad Šlēsvigā bija izvēlēta tēma «Agro nenocietināto piļu būve un to viduslaiku priekšteči». Vācijā šādas celtnes galvenokārt saistās ar 16. gs. — renesanses laiku, kad ugunsieroču attīstības rezultātā pilis ar bieziem mūriem vien vairs nevarēja aizsargāt un to vietā sāka veidot zemes nocietinājumus, bet ēkas kļuva greznākas, to sienas plānākas, logi lielāki.

Trijās konferences darba dienās tika nolasīti 23 referāti, kurus klausījās gandrīz simt apvienības biedru — zinātnieki un interesenti no Vācijas, Dānijas, Nīderlandes, Ungārijas, Čehijas, Polijas, Latvijas. Referāti lielākoties atspoguļoja viena konkrēta pieminekļa būvveidus izpētē gūtās atziņas. Tā, piemēram, Heiko K. L. Sulce iepazīstināja ar Gotorfas pili Šlēsvigā, Dankvarts Leistikovs runāja par Vertheimas pili pie Mainas, Gergeli Buzass — par Ungārijas karaļa Matiasa Korvina pili Višegradā utt. Vairāki referāti bija veltīti plašāku reģionu piļu arhitektūras attīstības izklāstam: Uve Albrehts raksturoja agrās renesanses arhitektūru un būvplastiku Ziemeļvācijā un Dānijā, Tomašs Durdiks izvērtēja pāreju uz maznocietinātām karaļa pilsīm Bohēmijā jau 14. gs., bet šīs informācijas autore stāstīja par Livonijas ordeņa piļu pārbūvēm Kurzemes hercogistē 16. gs. beigās un 17. gs.

Kaut arī galvenā vērtība konferencē bija veltīta piļu arhitektūras izpētes jautājumiem, vairāki referāti, sevišķi no Austrumvācijas, skāra ar naudas trūkumu saistītās celtnu saglabāšanas un mūsdienīgas izmantošanas problēmas. Pēc referātu domām, tomēr ne vienmēr drupu pārvēršanu apdzīvojamā celtnē no pieminekļu izpētes viedokļa var atbalstīt. To uzskatāmi parādīja Ištvars Felds, referējot par vēlās renesanses pilsīm Ungārijas ziemeļaustrumos un komentējot divus zinātniekiem pilnīgi atšķirīgu celtnu attēlus: «Bija skaistas pilsdrupas, bet pēc restaurācijas uzbūvēts «pieminekļis» tūristiem.» Seno piļu saglabāšana, mūsdienīga izmantošana, zinātnieku un īpašnieku uzskatu sadursme restaurācijas principu izvēlē ir aktuālas problēmas ne tikai bijušajās sociālisma zemēs, kur daudz ko nosaka ierobežotas finansiālas iespējas. Līdzīgi jautājumi sagādā grūtības arī bagātā Rietumvācijā. Ekskursijas laikā konferences dalībniekiem gan tika rādīti ideālākie pieminekļu saglabāšanas piemēri: Gliksburgas pils — muzejs un vairāki privātpašumi — kungu nami Geltingā un Roestā. Šajos objektos uzturētas un atjaunotas ne tikai galvenās dzīvojamās celtnes, bet arī palīgēkas, neizjaucot izteiksmīgo ansambli. Ar pietāti restaurēti un iekārtoti renesanses un vēlāko stilu interjeri, respektējot pieminekļu aizsardzības speciālistu ieteikumus.

Vartburgas biedrības 3. konference piļu pētniekiem bija vērtīga pieredze un informācijas apmaiņa, bet nolasītie referāti tāpat kā abos iepriekšējos gados tiks apkopoti un publicēti bagāti ilustrētā rakstu krājumā.

Dr. hist. Ieva Ose,
Latv. Vēstures institūta pētniece, Vartburgas biedrības biedre.

LATVIJAS ZINĀTNES PADOMĒ

Pielikums LZP lēmumam
Nr. 28-1 1995. g. 18. aprīlī
PROGRAMMU FINANSĒJUMS 1995. GADĀ

Programmu, apakšprogrammu nosaukums	Zinātniskās iestādes	Piešķirtā summa Ls
1. Latvijas dabas resursi un ekoloģiskā stabilitāte		75.000
1.1. Latvijas minerālās izejvielas un koksne		45.000
1-001 Latvijas minerālās izejvielas un to izmantošana	RTU, NĶI, LU	25.000
1-005 Augstas kvalitātes koksnis un cifu meža produktu nepārtrauktas un paplašinātas atražošanas pamatojums Latvijā	LV MI «Silava» LV KĶI	20.000
1.2. Ekosistēmu biofunkcionālā kvalitāte un Latvijas dabas resursu saudzējoša izmantošana		30.000
1-008 Latvijas ekosistēmu bioloģiskie resursi un to saimnieciskās izmantošanas optimizācija	BI, LU, LU HEI	30.000
2. Latvijas iedzīvotāji un fautas veselība		100.000
2.1. Latvijas iedzīvotāju paaudžu nomaiņa		40.000
2-014 Latvijas iedzīvotāju paaudžu nomaiņa	LU	15.000
2-004 Pētījums par pārmaiņām iedzīvotāju dzīvesveidā un rūpēs par savu veselību	EI	13.000
2-015 Sirds un asinsvadu slimību izraisītie sociāli ekonomiskie zudumi Rīgas pilsētas iedzīvotājiem	LKI	12.000
2.2. Ļaudabīgie audzēji		60.000
2-011 Ļaudabīgie audzēji	LU BPSC, LOC, LMA, Nac. vid. ves. c., MVI, LOSI LZA, HSNZ, FSI, LVI, LU, LU LVI, LFMI, LKA	60.000
3. Lefonika		80.000
4. Latvijas zinātniskās un tautsaimnieciskās produkcijas konkurētspēja		75.000
4.1. Materiālu pētniecība, pielietošana un ražošanas tehnoloģijas izstrāde		37.000
4-005 Koksnis un augu valsts izejvielu materiāli	LV KĶI, RTU, LLU, LU MBI	37.000
4.2. Nepiesārņota un augstvērtīga pārtika: kvalitātes kritēriji un konkurētspēja		38.000
4-002 Nepiesārņota un augstvērtīga pārtika: kvalitātes kritēriji un konkurētspēja	LV LVZPI «Sagra» LLU, GPRIC	38.000
5. Sociālā attīstība un sociālā drošība		45.000
5-007 Sociālā attīstība un sociālā drošība	FSI, LPolic A, LLU, RTU, LU, LKrim. C., LKA, EI	34.000
5-003 Latvijas izglītības indikatoru sistēma	LU	4.000
5-002 Publisko tiesību lomas palielināšana sabiedrības drošības un tiesiskas valsts veidošanā Latvijā	LU	7.000
K o p ā		375.000

Latvijas Zinātnes padomes priekšsēdētājs, akadēmiķis P. ZVIDRIŅŠ

NO «ZVAIGZNĪTES» LĪDZ VSRC

12. maijā Latvijas Zinātņu akadēmijas Fizikas un tehniskās zinātņu nodaļas sēde notika netālu no Ventspils — topošajā Ventspils starptautiskajā radioastronomijas centrā, bijušajā Krievijas armijas kosmiskās izlūkošanas stacijā ZVAIGZNĪTE. Zinātnieki iepazīs ar 32 m radioteleskopu un atzinīgi novērtēja lielo darbu, ko veikusi Fizikālās enerģētikas institūta speciālisti, lai atdotu kustības spējas teleskopa antenai. Pēc armijas aiziešanas bija atstāta ista postaža — ne tikai noņemta visa aparātūra, kas būtu dabiski, bet arī izdemolētas vadības pulstis, pārgriezti kabeli un «slepenās vietās» kabeļos sadzītas naglas ar nokniebtām galviņām. Mūsu speciālistiem bija jānodarbojas tikpat kā ar atjautības mīklu minēšanu — kas būs gudrāks? Armijnieki, simtiem atklātu un slepenu cūcību nostrādājot, vai zinātnieki, šīs cūcības atklājot.

Lai iepazīstinātu «Zinātnes Vēstneša» lasītājus ar VSRC perspektīvām, publicējam LZA Radiofizikas observatorijas nodaļas vadītāja profesora EDGARA BERVALDA atziņas, kas tapušas pēc sarunām pie izglītības un zinātnes ministra, kurās piedalījās Zviedrijas ZA un Latvijas ZA loceklis DAINIS DRAVIŅŠ. Dienu pirms pieminētās tikšanās bija parakstīta savstarpēja vienošanās ar Onsalas kosmisko observatoriju [Zviedrija] par tās principiālo gatavību piedalīties VSRC dibināšanā.

Grūti to izdarīt un nav vajadzīgs mazajai Latvijai pamatot VSRC kā astronomijas prioritāti. To jāveido kā visu fizikas un tehnisko zinātņu centru, kā vietu, kur iepazīties un praktizēties ar pašu jaunāko aparātūru radiotehnikā un elektronikā, sakaru tehnikā, precīzijas mērījumos, datortehnikā, informātikā un daudz kur citur. Vienīgi kosmiskā interferometrija ir tā metode, kura ļauj pārbaudīt jaunākās aparātūras faktiskās iespējas un neļauj apstāties šinī pilnveidošanas ceļā.

Viens no piemēriem D. Draviņa argumentācijā par VSRC nozīmību augstākās klases tehnisko specialitāšu sagatavošanā Latvijā ir sekojošs — Nīderlandē tiek veidots Eiropas ļoti lielas bāzes interferometra (VLBI) vienofais informācijas apstrādes centrs, kādu nav pa spēkam izveidot nevienai valstij atsevišķi. Lieki piebilst, ka šai 12 valstu 17 radioteleskopu «smadzeņu centrā» būs pats jaunākais, ko spēj izdomāt cilvēka prāts un izfaisīt cilvēka rokas. Šī «no gaisa nokritis» Ventspils 32 m antena var iegūt 18. numuru un pieslēgties šim centram. Bet tas nozīmē, ka mūsu gaiskājam galvām jau tuvākajā nākotnē pavērtos iespēja kaut vai dažas nedēļas pabūt un pastrādāt šinī centrā. Grūti iedomāties kaut ko citu — līdzvērtīgu šādai iespējai. Var tikai piekrist D. Draviņa teiktajam, ka VSRC nekādā gadījumā nedrīkst kļūt par elitāru slēgtu iestādi, kurā kādam būtu garantēts darbs uz mūžu. Tai jābūt vietai, kurā pilnveidojas labākie, pēc tam dodot svaiņas asinis zinātnē (un atkal ne tikai astronomijai), tik daudz aprunātajai zinātņu ietilptgajai rūpniecībai, izglītības sistēmai visos līmeņos un daudz kur citur.

Viens no smagākajiem jautājumiem — finanses. Protams, D. Draviņa teiktās tikai apstiprināja loģiski izsecināmo, ka neviena zinātniskā iestāde arī Rietumos (tai skaitā Onsalas kosmiskā observatorija), pat būdama VSRC līdzdibinātāja, nevar garantēt tam regulārus finansiskus ieguldījumus ilgus gadus nākotnē. Bet ārkārtīgi strauji attīstoties informāciju uztverošās un ap-

strādājošās aparātūras pilnveidošanai, to nomaina un nomainīs ļoti bieži, jo Rietumu observatorijās der tikai «super». Bet tas ne tuvu nenozīmē to, ka demontētā būtu savas iespējas izsmēlusi, morāli vai tehniski nolietojusies, pie mums uzstādītai tai varētu pielikt apzīmējumu «frīskāršs super». Ja rēķina naudas izteiksmē, tad VSRC nokomplektēšana rītdien ar šodien Onsalas 30 m radioteleskopu vai VLBI apkalpojošo datortehniku, programmu nodrošinājumu, informāciju uztverošo un pirmatradājošo aparātūru (bet par tādu iespēju ir pilnīgi pārliecināti gan D. Draviņš, gan Onsalas observatorijas direktors un VLBI līdzpriekšsēdētājs profesors R. Būss) samazinātu Latvijas puses nepieciešamos izdevumus vēl zem 10% no kopējiem, kā tas bija plānots sadarbības projektā tikai ar Krievijas Zinātņu akadēmiju. Protams, minimālas infrastruktūras saglabāšana un ekspluatācija jāuzņemas Latvijas pusei, tāpat kā radioteleskopu tehniskā ekspluatācija. Kas attiecas uz tās kadru sagatavošanu, tad arī šeit Zviedrijas puse saskata reālas iespējas to izdarīt uz Calmera tehniskās universitātes un Onsalas observatorijas bāzes, piesaistot viņu rīcībā esošos fondus. Tūlīt pēc šīs tikšanās RTU Radiotehnikas un sakaru fakultātē tika apspriesti pirmie veicamie soļi šinī virzienā.

Vēl viens šaubu objekts — antenu faktiskais stāvoklis. To viennozīmīgi parādīs testēšanas rezultāti. Turpinot antenu faktiskā stāvokļa pašreiz vienīgi iespējamo vizuālo vērtēšanu, nevar nepieņemt augstas precizitātes spoguļteleskopu speciālista profesora R. Būsa teikto, atrodoties 32 m spoguļa pirmajā fokusā apmēram 50 m virs Irbenes. Viņa vērtējums bija tāds, ka šī spoguļa atstarojošā virsma esot acimredzami labāka par Austrālijā nesenu uzbūvēto 25 m antenu virsmām, kas viņam esot liels pārsteigums, un ka viņš cerot, ka ar šo antenu varēs sekmīgi strādāt pat līdz viņu garumiem ap 1,35 cm.

Par zinātnes stratēģiju Latvijā. D. Draviņš bija fās Zviedrijas ZA komisijas sastāvā, kura vērtēja dabas zinātņu līmeni Igaunijā pirms pāris gadiem. Starp citu viņš stādījis foreiz sev uzdevumu atrast tādu struktūrvienību, kura varētu radīt ilgstošu abpusēju interesi sadarbībai, bet ne tikai vēlmi saņemt palīdzību no vienas puses un gatavību to sniegt no otras. Pēc viņa vārdiem, tādu atrast nav izdevies. Un ne tāpēc, ka Igaunijā trūktu zinātnisko grupu, kuras var un strādā normālā starptautiskā līmenī, bet gan tāpēc, ka gan Zviedrija, gan Rietumu zinātnē kopumā mainījušies akcenti zinātnes stratēģijā. Nopietnas starptautiskas zinātniskas sadarbības uzsākšanai, izrādās, noteicošais nav nevainojamu publikāciju skaits prestižos zinātniskos izdevumos, bet gan «kondensācijas centra» esamība. Tieši šādos potenciālos centros šodien vai rīt darbību uzsākušie zinātnieki noteikot tehnoloģiskos procesus pasaulē pēc desmit gadiem. Pēc D. Draviņa pārliecības Ventspils 32 m antena var par tādu centru kļūt. Galvenokārt tieši ar to arī izskaidrojams Rietumu zinātnieku atbalsts šīs antenas saglabāšanai, D. Draviņa vārdiem runājot, zināmā mērā egoistiskos nolūkos. Tādā jasecina, ka Ventspils antenu problēma nav tikai sīks par un pret kaislību vilnītis affieciā uz astronomiju, bet tās atrisinājums parādīs turpmāko zinātnes stratēģijas izvēli Latvijā.

E. Bervalds

JAUNS PUTNS
LATVIJAS
ZINĀTNES LIGZDĀ

Tiem, kas seko informācijai žurnālā «Datortehnika», ir zināms, ka kopš 1993. gada nogales ar a/s «SWH Rīga» viceprezidenta Valda Lokenbaha iniciatīvu Dr. E. Viļums, sadarībā ar LU un RTU, veidoja šī institūta metus. Aizvadītajā laikposmā notikusi aktīva darbība, lai kristalizētu nevien mērķus un uzdevumus, bet arī to īstenošanas metodes un taktiku. Un galarezultāts — 1995. gada 24. janvārī ir reģistrēts bezpeļņas uzņēmums — a/s «SIS» (SWH Informatīvās sistēmas) Rīgas Informācijas tehnoloģijas institūts (RITI).

Šāda konsekventa rīcība liecina, ka a/s «SIS», kas pati pārdzīvo grūto pirmā gada periodu (nodibināta 1994. gada 1. jūlijā kā «SWH Rīga» meitas uzņēmums), vērtējama kā nopietns gargabalnieks, kas nospraudusi savu distanci un neatlaidīgi dodas uz mērķi.

Tie, kas atceras «SWH Rīga» un arī šī institūta veidošanas ieceres, līdzās Valdim Lokenbaham, Aināram Gulbim un Jānim Gobiņam min arī mūsu ar IBM saistītos tautiešus Intu Dzelzalvi, Andri Padegu un vēl citus.

Par institūta šodien informāciju sniedza tā direktors Dr. com. Juris Borzovs. Rīgas Informācijas tehnoloģijas institūts ir izveidots kā iestāde, kas veic lielai programmatūru ražojošai firmai nepieciešamos pētījumus. Šo pētījumu mērķis — nodrošināt konkrētus projektus ar metodiku, standartiem un programmēšanas instrumentālajiem rīkiem.

Pamafuzdevums — izveidot un ieviest efektīvu un modernu programmatūras izstrādes tehnoloģiju, kas nodrošinātu firmas darba atbilstību pasaulē pazīstamajai standartu kopai ISO 9000. (Kā zināms, ISO 9000 standarta sertifikāts nākotnē būs nepieciešams ikvienai organizācijai, ja tā kaut ko grib ražot pārdošanai pasaulē tirgū.)

Pētījumu pamatvirziens — dator sistēmu specifiku ieviešanu valodas un uz tām bāzēti šo sistēmu projektēšanas un programmēšanas līdzekļi. Līdztekus tiem vēl divi virzieni — latviskas terminoloģijas izveide datorzinātnēs un programmatūras izstrādes, dokumentēšanas un kvalitātes nodrošināšanas standartizācija.

Pētījumiem ir paredzēta kā fundamentāla, tā arī lietiska ievirze. Institūta statūti paredz piedalīšanos bakalauru, maģistru un doktoru sagatavošanā matemātikā, informātikā un inženierzinātnēs, kā arī starptautisku zinātnisku sadarbību.

RITI darbību vada a/s «SIS» akcionāru pilnsapulces iecelts direktors, kas veic administratīvās funkcijas, bet institūta pārvaldīšanai ir izveidota Dome. Domi veido institūta akadēmiskais (zinātniskais) un inženier tehniskais personāls. Akadēmisko personālu veido profesori, pētnieki un asistenti. Inženier tehnisko personālu veido sistēmanalītiķi, programmētāji un inženieri. Domes sastāvā ir arī a/s «SIS», LU un RTU pārstāvji. Zinātniskās pētniecības politikas attīstības izstrādāšana un priekšlikumu iesniegšana direktoram, kā arī zinātniskās pētniecības budžeta projekta sagatavošana, pētniecības rezultātu izvērtēšana un rezultātu pieejamības nodrošināšana, tāpat arī institūta struktūras maiņu veikšana — tās visas ir institūta Domes funkcijas. Zinātniskā darba pamats ir pasūtījums, ko izdara a/s «SIS» vai kāda cita institūcija, kas apņemas kļūt par pētījuma finansētāju.

Pašlaik RITI zinātnisko darbu portfelī ir šādi projekti:

- visaptverošas kvalitātes sistēmas izstrāde un konkrētu programmatūru testēšana (a/s «SIS» pasūtījums);
- programminženierijas rīka GRADE izstrāde un tālākattīstīšana («Siemens Nixdorf Informationssysteme AG», «Infologistik GmbH» un a/s «SIS» pasūtījums);
- programminženierijas rīku datu konvertora CADACO izstrāde («Software AG» pasūtījums);
- sarežģītu vadības un ražošanas procesu statistikas izvērtēšanas rīka MOSAIC izstrāde («Sietec Consulting GmbH» pasūtījums).

Sarunās ar institūta tehnoloģijas direktoru Dr. eng. Ēvaldu Viļumu, mācību direktoru Dr. com. Māri Vītiņu un mērķprogrammas «SWH izglītībai, zinātnē un kultūrai» direktoru prof. I. Meirovīcu uzzināju, ka, kaut arī pētniecības darbu lielā mērā apmaksā ārzemju pasūtītāji, institūta devums Latvijai jau šobrīd ir vērs liels. Visplašāk sabiedrība ir informēta par izglītības mērķprogrammas aktivitātēm, jo studentiem un magistrantiem trijos semestros piešķirto stipendiju kopskaits jau pārsniedz 200, turklāt ar tās atbalstu izdotas arī vairākas grāmatas — Aivara Lorenca «Automātu kontrole un diagnostika», mācību līdzekļi un vārdnīcas (skaidrojošā angļu-krievu-latviešu vārdnīca «Datu apstrādes un pārvaldes sistēmas») u. c.

Latvijā strādā arī desmitiem realizēto a/s «SIS» dator sistēmu projektu, kuru programmatūras kvalitāti testēti institūta Programmatūras testēšanas laboratorija.

Starptautisku audītpārbaudi (to veica firma «Price Waterhouse») ir izgājuši reģionālā datorsistēma VITA jeb Ventspils informatīvais tīkls, kurā ir integrēti vairāki (uzņēmumu un pilsētas valdes) tīkli. Šis projekts ir paveikts, pirmo reizi Latvijā izmantojot automatizētās, t. i., datorizētās projektēšanas rīku GRADE (M. Treimaņa izstrādātā versija, kas strādā MS DOD vidē). Speciālisti atzīst, ka šis ir bezprecedenta projekts visā bijušās padomju valsts teritorijā.

Savukārt instrumentālo datorprojektēšanas līdzekļu sistēma GRADE (divas Windows versijas, kas izstrādātas prof. J. Bārdziņa vadībā) ir jau guvusi samērā plašu popularitāti Eiropā. Līdzās Vācijai, Holandei, Šveicei u. c. valstīm pēdējā pusgadā tās izmantošanā ir iesaistījusies arī Itālija, kuras datorspeciālisti GRADE izmanto par business modeling, t. i., organizatorisko procesu modelēšanas un analīzes rīku.

26. maijā institūts savās telpās Rīgā, Skanstes ielā 13, organizē īpašu pēcpusdienu, kurā paredzēts Latvijas valsts administrācijas un zinātnisko aprindu pārstāvjus iepazīstināt ar institūta darbu un personālu.

Laura Kalinka

JAUNĀKĀ ĀRZEMJU LITERATŪRA LATVIJAS AKADĒMISKAJĀ BIBLIOTĒKĀ

03.04.95.

- Groves, James A
Windows NT answer book. — Redmond (Wash.), 1993.
- Demler, Michael J
High-speed analog-to-digital conversion. — San Diego (Cal.) etc., 1991.
- Tyne, Maria E
OS/2 2.0 workplace shell. — Boston (Mass.) etc., 1992.
- Martin, James.
Principles of object-oriented analysis and design. — Englewood Cliffs (N.J.), 1993.
- Heath, Steve.
VMEbus: A practical companion. — Oxford, 1993.
- Weisskopf, Gene.
Mastering Quattro Pro 5 for Windows. — San Francisco (Cal.) etc., 1993.
- Lester, Bruce P
The art off parallel programming. — Englewood Cliffs (N.J.), 1993.
- Menagement and measurement of software quality. — Aldershot, 1993.
- Introduction to parallel computing. — Redwood City (Cal.) etc., 1994.
- Term grapf rewriting. — Chichester etc., 1993.
- Structured document image analysis. — Berlin etc., 1992.
- Koffman, Elliot B
Turbo Pascal: Problem solving a. program design. — Reading (Mass.) etc., 1993.
- Prince, Anne.
The essential guide: Lotus 1—2—3 4.0 for windows. — Fresno (Cal.), 1994.
- Bianchina, Paul.
Illustrated dictionary of building materials and techniques. — New York etc., 1993.
- Jain, Bijendra N
Open systems interconnection. — New York etc., 1993.
- Smithells, Colin J
Smithells metals reference book. — Oxford, 1992.
- Davis handbook of applied hydraulics. — New York etc., 1993.
- Clifford, Martin.
The new handbook for electricians. — Englewood Cliffs (N.J.), 1993.
- Modern ceoating and drying technology. — Weinheim, 1992.
- IEEE standard dictionary of electrical and electronics terms. — New York, 1988.
- Kitchen, Ronald.
RF radiation safety handbook. — Oxford, 1993.
- Handbook for digital signal processing. — New York etc., 1993.
- Reference data for engineers. — Carmel (Ind.), 1993.
- World radio, TV handbook. — Amsterdam, 1994.
- Hughes, Fredrick W
Op-amp handbook. — Englewood Cliffs (N.J.), 1993.
- Standard handbook for electrical engineers. — New York etc., 1993.
- Kosslyn, Stephen Michael.
Elements of graph design. — New York, 1994.
- Chemical and biological regulation of agulation of aquatic systems. — Boca Raton (Fla.), 1994.
- Siegel, Robert.
Thermal radiation heat transfer. — Washington etc., 1992.
- Dorland's illustrated medical dictionary. — Philadelphia (Pa.) etc., 1988.
- Patenting of human genes and living organisms. — Berlin, 1994.
- Sprithall, Norman A
Educational psychology. — New York etc., 1990.
- Zwischen Reval und St. Petersburg. — Weissenhorn, 1993.
- Britain, 1995: An offic. handb. — London, 1994.
- American places dictionary. — 4 vol.. — Detroit (Mich.), 1994.
- Pooch, Udo W
Discrete event simulation. — Boca Raton (Fla.), 1993.
- Encyclopedia of associations. — 2 vol. — Detroit (Mich.), 1993.
- The American heritage dictionary of the English language. — Boston (Mass.), New York, 1992.
- Van Rinsum, Annemarie.
Lexikon literarischer Gestalten. — Stuttgart, 1993.
- Acronyms, initialisms and abbreviations dictionary. — Vol. 1. — Detroit (Mich.); London, 1993.
- The American heritage dictionary of the English language. — Boston (Mass.); New York, 1992.
- Belser Stilgeschichte. — 6 vol. — Stuttgart; Zürich, 1993.
- Schiller, Bragley R
The economy today. — New York etc., 1991.
- Scaletta (Jr.), Phillip J
Foundations of business law. — Homewood (Ill.); Boston (Mass.), 1990.
- Triola, Mario F
Elementary statistics. — Redwood City (Cal.) etc., 1989.
- Smith, Allen W
Understanding economics. — New York, 1986.
- Sik, Ofa.
Die sozialgerechte Marktwirtschaft — ein Weg für Osteuropa. — Freiburg, 1991.
- Schall, Lawrence D
Introduction to financial management. — New York etc., 1991.
- Barnes, A. James
Law for business. — Homewood (Ill.); Boston (Mass.), 1991.
- Prakin, Michael.
Macroeconomics. — Reading (Mass.) etc., 1990.
- Mansfield, Edwin.
Microeconomics. — New York; London, 1991.

LIELBRITĀNIJĀ

Latvijas Zinātņu akadēmijas un Londonas Karaliskās Biedrības (*The Royal Society*) Sadarbības memoranda ietvaros š. g. aprīlī man bija iespēja iepazīties ar vairākām zinātniskām iestādēm Lielbritānijā, sevišķu uzmanību pievēršot starptautiskā darba organizācijai tajās. Raksta ietvaros gribu īsi pastāstīt par Lielbritānijas divu zinātnisko iestāžu — Karaliskās Biedrības un Britu Akadēmijas lomu un sūtību valsts zinātnes politikas veidošanā.

Karaliskā Biedrība, dibināta 1660. gadā, ir neatkarīga akadēmija, kas sekmē dabas un lietīško zinātņu attīstību kā nacionālajā, tā starptautiskajā līmenī. Tā ir Lielbritānijas nacionālā zinātņu akadēmija, kura:

— pilda neatkarīga padomdevēja funkcijas, it īpaši valdībai;

— pārstāv zinātnes intereses Lielbritānijā;

— izsaka atzinību par izcilēm sasniegumiem zinātnē un tās pielietošanā.

Vienlaikus Karaliskā Biedrība sekmē pētniecisko darbu, sniedzot dažāda veida atbalstu individuāliem zinātniekiem. Tā veicina starptautisko zinātnisko sakaru attīstību un zinātnieku apmaiņas; sekmē sabiedrības izglītošanu un izpratnes veidošanu par zinātņi; atbalsta zinātnes vēstures izpēti.

Biedrība izmanto savu locekļu bagāto pieredzi un zināšanas sabiedriskās domas veidošanai par zinātniska vai tehniska satūra problēmām, veicot neatkarīgus pētījumus vai sniedzot ziņojumus valdībai vai citiem orgāniem. Ziņojumi par šo pētījumu rezultātiem parasti tiek publicēti.

Britu Akadēmija (*The British Academy*) ir nacionāla humanitāro un sociālo zinātņu akadēmija. Dibināta 1901. gadā, tā ir neatkarīga zinātnieku apvienība, kuri ievēlēti par izcilību un sasniegumiem vienā vai vairākās humanitāro vai sociālo zinātņu nozarēs. Akadēmijas pamatmērķis ir veicināt pētniecisko darbu un izglītību augstākminētajās zinātnēs. Britu Akadēmija pilda arī Zinātnes Padomes funkcijas sociālajās un humanitārajās zinātnēs.

1992. gadā tika izveidota Nacionālo akadēmiju politikas konsultatīvā grupa (*National Academies' Policy*

Advisory Group — NAPAG) — forums, kas pirmo reizi apvienojis četras akadēmijas — Britu Akadēmiju, Medicīnas Karalisko koledžu konferenci, Karalisko Inženierakadēmiju un Karalisko Biedrību. Šāda mēroga izcilu personību kopums veido unikālu orgānu, kurš spēj būt autoritatīvs padomdevējs valstsiskās nozīmes problēmu risināšanā.

Katra no akadēmijām pati par sevi ir neatkarīga institūcija, kas reprezentē augstāko līmeni attiecīgajā nozarē.

Ieguvēji ir gan tie, kas saņem NAPAG ieteikumus, gan tie, kuru vārdā šis darbs tiek veikts. Potenciālo ieteikumu saņēmēju vidū ir ne tikai Lielbritānijas valdība, bet arī citi sektori, kas nodarbojas ar politikas veidošanu un īstenošanu valstiski svarīgās jomās NAPAG veidojošo akadēmiju kompetences ietvaros, kā arī valstsiskās un nevalstsiskās organizācijas ārvalstīs. Viedoklis tiek sniegts četru akadēmiju locekļu un tās sabiedrības, kas šo locekļu kopumu veidojušas, vārdā.

I. SKRĪVELE,
LZA Starptautiskā daļa.

DISERTĀCIJU AIZSTĀVĒŠANA

Šā gada 8. jūnijā pulksten 14.00 RTU Radiofēnikas un sakaru fakultātē habilitācijas un promocijas padomes RTU-H-08 atklātā sēdē (Āzenes ielā 12, 300. telpā) disertāciju doktora grāda inženierzinātnēs iegūšanai aizstāvēs

MĀRIS ZELTIŅŠ

Disertācijas tēma:
«Tranzistoru zemfrekvences trokšņu modelēšana un mērīšana».

Recenzenti:

Dr. habil. sc. ing. Gunārs Strautmanis

Dr. phys. Vilis Eglītis

Dr. sc. ing. Pēteris Misāns

Ar disertāciju var iepazīties RTU Zinātniskajā bibliotēkā.

1995. gada 15. jūnijā pl. 15 RTU Būvniecības fakultātes Domes sēžu zālē (Rīgā, Āzenes ielā 16) notiks RTU habilitācijas un promocijas padomes H-06 atklātā sēde, kurā disertāciju inženierzinātņu habilitētā doktora grāda iegūšanai aizstāvēs

JĀNIS BRAUNS

par tēmu «Iššķiedru kompozīto būvmateriālu tehnoloģiskā mehānika».

Recenzenti: profesors, Dr. habil. sc. ing. Ivars Knēis, profesors, Dr. habil. sc. ing. Jurijs Tarnopolskis, profesors, Dr. habil. sc. ing. Gundaris Tetērs.

Ar disertāciju var iepazīties RTU Zinātniskajā bibliotēkā, Kaļķu ielā 1a.

Š. g. 16. jūnijā pulksten 10.00 Jelgavā, Dobeles ielā 43 VZPI «Lauksaimniecības polimēri» notiks inženierzinātņu nozares ūdenssaimniecības un meliorācijas apakšnozares habilitācijas padomes atklātā sēde.

Disertāciju habilitētā doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs

Dr. inž. JĀNIS VALTERS.

Habilitācijas darba temats «Drenu vadu pilnveidošanas problēmas».

Recenzenti: Dr. h. inž. Ē. Golubovskis, Dr. h. inž. H. Smilga, Dr. h. mežz. P. Zālītis.

Ar disertāciju var iepazīties VZPI «Lauksaimniecības polimēri» bibliotēkā.

Latvijas Lauksaimniecības universitātes Lauksaimniecības zinātnes nozares agronomijas apakšnozares habilitācijas padomes atklātās sēdēs zinātnisko darbu kopumu habilitētā lauksaimniecības doktora zinātniskā grāda iegūšanai aizstāvēs:

1995. g. 16. jūnijā plkst. 10 [Jelgavā, Lielā ielā 2, 268. auditorijā]

Dr. lauks. ARTŪRS ANTONIJS

par tēmu: «Pākšaugu audzēšanas un novākšanas tehnoloģija».

Recenzenti: Dr. h. lauks. Juris ŠTIKĀNS,

Dr. h. inž. Arvīds VILDE,

Dr. h. agr. Juozas LAZAUSKS (Lietuva).

1995. g. 16. jūnijā plkst. 14 [Jelgavā, Strazdu ielā 1 — sēžu zālē]

Dr. biol. ARTŪRS PRIEDĪTIS

par tēmu: «Integrētā ābeļu aizsardzība pret kaitēkļiem Latvijā».

Recenzenti: Dr. lauks., Dr. h. s. Imants Gronskis, Dr. h. biol. Voldemārs Langenfelds, Dr. h. lauks. Kazimirs Špoģis.

Ar zinātnisko darbu kopumiem var iepazīties LLU fundamentālajā bibliotēkā Jelgavā, Lielā ielā 2.

Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas Sēžu zālē 1995. gada 13. jūnijā plkst. 16.00 notiks maģistres

LOLITAS FŪRMANES

pētījuma «Mūzikas izglītības vēsturiskie un teorētiskie aspekti Latvijā 19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā» promocija.

1995. gada 22. jūnijā pl. 11.00 Latvijas Lauksaimniecības universitātes Lauksaimniecības mehanizācijas fakultātē [Jelgavā, Čakstes bulv. 5, 212. auditorijā] notiks LLU Inženierzinātņu nozares lauksaimniecības mehanizācijas apakšnozares habilitācijas un promocijas padomes sēde, kurā habilitācijas darbu habilitētā inženierzinātņu doktora zinātniskā grāda iegūšanai par tēmu «Graudu pirmapstrādes sistēmas analīzes, modelēšanas un optimizācijas metodika» aizstāvēs

Dr. inž. PĒTERIS RIVŽA

Recenzenti: Dr. h. inž. A. Vilde, Dr. h. inž. J. Ozols, Dr. h. dat. G. Joņins.

Ar habilitācijas darbu var iepazīties LLU Fundamentālajā bibliotēkā, Jelgavā, Lielā ielā 2.

Š. g. 20. jūnijā plkst. 13.00 Liepājas Pedagoģiskajā augstskolā notiks

filoloģijas nozares valodniecības apakšnozares [latviešu valodā]

promocijas padomes atklātā sēde,

kurā promocijas darbu

«VINGROŠANAS TERMINI LATVIEŠU VALODĀ»

aizstāvēs lektore

VILMA KALME.

Recenzenti: dr. habil. philol. V. Skujiņa,

dr. habil. philol. J. Rozenbergs,

dr. philol. G. Smiltnece.

Ar promocijas darbu var iepazīties LPA bibliotēkā, Lielā ielā — 14.

Redaktore Zaiga Kipere.

«Zinātnes Vēstnesis».

Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.

Reģistrācijas apliecība nr. 75.

Izdevējs: Latvijas Zinātnieku savienība.

«Science Bulletin» Association of Latvian Scientists.

Redkolēģijas vadītājs akadēmiķis Ēvalds Mugurevičs.

Redkolēģijā: akadēmiķis Mārtiņš Beķers, akadēmiķis

Juris Ekmanis, LZA goda loceklis Jānis Graudonis,

doc. Elmārs Beķeris, doc. Zigrīda Goša, Oskars Mar-

finsons.

Redakcija: Rīgā, Turgeņeva ielā 19. Tālr. 212706.

Indekss 77165.

Iesplests a/s «Preses nams» tipogrāfijā,

Rīgā, Balasta dambī 3.

Augstspiede. 1 uzsk. Iespiedloksne.

Mēfēns 1000 eks.

Pasūtījums Nr. 590.